

MAAOMAVALITSUS

EESTI MAAOMAVALITSUSTE LIIDU HÄALEKANDJA

25. aprill 1938. a.

Nr. 4

KUUTEISTKÜMNES AASTAK.

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: A. Loorits

Tellimise hind:

Aastas	Kr. 5.—
Pooles aastas	2.50
1923. aastak.	—50
1924.—1935. a. ä	2.50

Toimetus ja talitus:

Tallinnas, Roosikrantsi nr. 12.
Tel. 452-72. Posti j. arve nr. 252.
Jooksvad arved: Eesti Pangas nr.
609, E. Rahvapangas nr. 991 ja
Põllumeeste Keskpangas nr. 728.

Kuulutuste hinnad:

1 lhk. Kr. 40.—, ½ lhk. Kr.
20.—, ¼ lhk. Kr. 10.—, ⅛ lhk.
Kr. 5.—.
Dokumentide kaotamise kuulu-
tused 50 senti dokumendi pealt.

Ilmub üks kord kuus, 12 numbrit aastas.

SISU:

Omavalitsustegelasi	Lk. 51
Vaestelastekohtute korraldus	„ 52
Järelevalve omavalitsuste üle Lätis	„ 57
Külavanemate instituut vallaseaduses	„ 61
Küsimusi ja vastuseid	„ 64
Kuulutusi	„ 50

Omaavalitsuse kantseleimargid

25-sendilised

on saada

Eesti Maaomavalitsuste Liidu

büroost

hinnaga 25 senti poogen (100 tükki).

Eesti Omavalitsuste ja Ühis-
tegeliste Asutiste Kindlus-
tus A.-S.

„OMA“

Seltsi omanikeks-peremeesteks on omavalit-
sused, pangad ja põllumajanduslikud ühi-
sused

Põhi-tagavarakapital ja reservid
ületavad Kr. 1.000.000.— .

Suurem ja edurikkam kodumaa
KINDLUSTUSETTEVÕTE

Seltsi juhatus: Tartus, omas majas Riia t. 35.
Telef. 3-44 ja 16-12.

Peaesindused: Tallinnas, Rakveres,
Võrus, Viljandis, Pärnus, Tõrvas, Kures-
saares ja Petseris.

Vallavalitsustele!

Soovitame oma laost kehtivate nõuete ja vormide järgi valmistatud

aastaruande planke

kui ka

kõiki muid asjaajamise ja arvepidamise planke ja raamatuid.

Traaditeel tellimiseks palume tarvitada telefoni nr. 446-67, Tallinn.

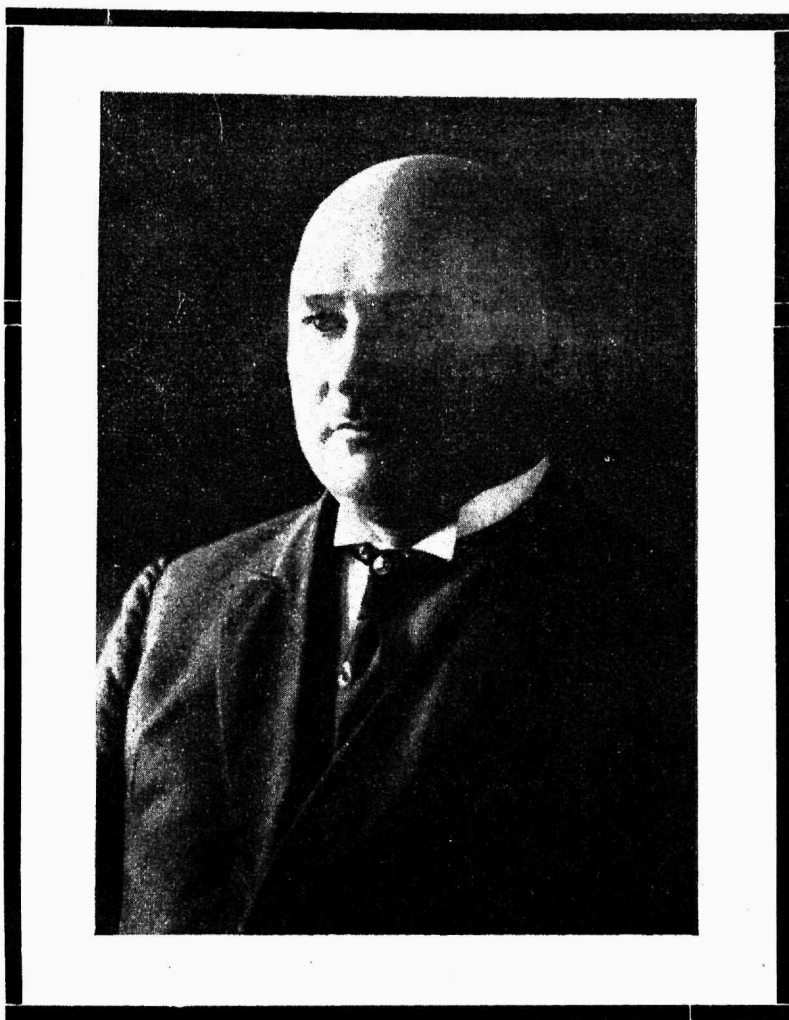
K.-Ü. „RAHVAÜLIKOOL“

Pärnu mnt. 10
Panga majas.

TALLINNAS

Posti jooksev arve
nr. 760

Omavalitsustegelasi.

JOHAN KEISS †

Möödunud 25. märtsil surm kutsus ära omavalitsustegelaste keskelt Johann Keiss'i, Võru Maavalitsuse sekretäri ja Administratiiv- ning Töö-hoolekande osakondade juhataja.

Johan Keiss sündis 7. juulil 1882 Tartumaal, Raadi vallas, Vasula mõisas. Ta vanemad — isa Peeter ja ema Juuli, sünd. Valgerist — olid alul mõisateenijateks, pärast talurentnikkudeks. Hariduse sai Johan Keiss Tartu linna algkoolis ja Tartu linnakoolis, mille kursuse lõpetas kevadel 1899. Samal aastal, teinud läbi ka veel Jaanson'i raamatupidamise kursuse, Johan Keiss asus ametisse Tartumaa I jaokonna talurahvaasjade komisari kantseleisse, kust 1901. a. siirdus Võrru ühes komisari sinna üleviimisega.

Võrus Johan Keiss teenis: aastail 1901—1903 II jaoskonna talurahvaasjade komisari kantseleiametnikuna, aastail 1903—1912 sealsamas kirjatoimetajana ja aastail 1912—1917 I jaoskonna talurahvaasjade komisari kirjatoimetajana, mille kõrval aastail 1916 ja 1917 ta täitis ka Timo vallakirjutaja kohuseid.

1917. a. märtsi revolutsiooni järele Johan Keiss, kui vilunud ja Võrumaa elanikkonna poolt tuntud ning lugupeetud tegelane, valiti Võrumaa Maakonnanoukogu liikmeks ja selle kui ka Maavalitsuse sekretäriks, milliste ametite kõrval kutsuti täitma veel Vene Ajutise Valitsuse Võrumaa komisari sekretäri kohuseid. Enamlaste poolt võimuhääramisega novembris 1917 katkestati ja

jäi katkestatuks omavalitsusasutiste tegevus kuni järgnenud Saksa okupatsiooni lõpuni novembris 1918, millisel ajavahemikul oli ka Keiss ametitest kõrvaldatud.

Saksa okupatsiooni kokkuvarisemise järele omavalitsusasutiste katkestatud tegevuse jätkamisel kutsuti Johan Keiss tagasi Võru Maakonnanoukogu ja Maavalitsuse sekretäri kohale ning lisaks neile ametitele valiti veel Maavalitsuse Administratiivosakonna ja Töö- ja hoolekandeosakonna juhatajaks. Neisse ametitesse Johan Keiss valiti korduvalt ikka jälle tagasi ja neid ameteid ta pidas oma laialdaste kogemuste ja püsiva hoolsuse tõttu suure edukusega kuni oma surmani.

Oma otseste rohkete ülesannete kõrval Johan Keiss leidis veel mahti samuti agaralt ja innukalt kaasa töötada pea kõigis Võru seltskondlikkudes organisatsioonides enamasti ikka mõne tegeva, juhtiva või korraldava jõuna; ta oli kuni oma surmani: Võru Põllumeeste Seltsi kirjatoimetaja, ligi 30 aastat ühtejargi; Võru Vabatahtliku Tuletõrje Ühingu aktiivne tegelane üle 25 aasta; Võru

„Kandle“ Seltsi juhatuse liige ja oma nooremas eas ka selle näitegrupis populaarne näitleja; Sihtasutise „Võrumaa Rahvahariduse Seltsi Eragümnaasiumi“ Nõukogu liige; Langenud Kangelaste Mälestamise Komitee sekretär; Allveelaevastiku Võrumaa Komitee juhatuse liige; Kaitseliidu Võru tehnilise kompani gaasirühmas jaopääliku abi; Võru Ühispinga Nõukogu esimees; Võru ev. lut. koguduse Kirikunõukogu liige ja revisjonikomisjoni esimees.

Teenete eest Johan Keiss'ile on annetatud Kaitseliidu III kl. Valgerist ja Üleriikliku Tuletõrjeliidu Hõberist.

Kõigil neil aladel, kus Johan Keiss tegeles, hinnati teda eeskujuliku töömehena, üle kõige aga kõik, kes teda tundsid, pidasid temast lugu, austasid ja armastasid teda kui alati heatujulist, lahket, sõbralikku ja südamlikku inimest, kelle varajast hauda varisemist kõik kahjatsevad. Kadunud jäi leinama lesk kahe väikese lapsega. Kogu omavalitsuste pere leinab ühes nendega ja tunneb südamest kaasa nende valule ja ühisele kaotusele.

Vaestelaste kohtute korraldus.

P. Kirk.

(Järg.)

Reformi vajadus; senised katsed vaestelaste kohtute ümberkorraldamise suhtes; vene 1891. a 1896. a. eelnõud; Eesti Õigusteade laste päeva seisukohad; uues Tsiviilseadustiku eelnõus ettenähtud hoolekandekohtud; arutlusi hoolekandekohtute asutamise ja korraldamise kohta.

Eelpool toodud näited olukorrast juhiavad meid paratamatult mõttele, et on tungiv vajadus seni maksev eestkostetasutiste korraldus reformida.

Kuigi meil ei ole enam seisusi ja võiks eeldada, et niiöelda kõikseisusliku ja üheaoliste eestkostetasutiste moodustamine peaks aset leidma, ei ole küsimus siiski nii kergesti lahendatav, tingituna nimelt sellest, et maal ja linnas valitseb erinev olukord.

Enne kui lähemalt peatuda hoolekandekohtute reformi küsimuse juures, ei ole vist huvitusetu vaadelda, milliseid katseid seni on tehtud eestkostetasutiste või vaestelaste kohtute ümberkorraldamise alal.

Nagu varem öeldud, on meil senine vaestelaste kohtute korraldus pärit vene ajast

ja reformitud 1889. a. 9. juuli seadlustega. Et Balti kubermangudes ühel ajal ette nähti ühelt poolt erikord mõisnikkude ja linna vaestelaste kohtute jaoks ja teiselt poolt vallakohtute jaoks, see oli muidugi tingitud seisuslistest vahedest. Samasugune vahe oli maksev tol ajal ka Vene sisekubermangudes, kusjuures seal teatud territooriumites see kord veel mitmeti erines.

Eestkostetasutiste ühtlustamise ja ümberkorraldamise katsed, nagu allpool lühidalt kokkuvõetuna näeme, ei läinud seal korda mitmesugustel põhjustel.

Üldse oli aga nende asutiste korraldamise alal palju tööd tehtud. 1896. a. eestkostetasutiste asutamise seaduse eelnõu seletuskirjast, mis ametlikult 1897. a. välja anti, näeme, et eestkostetasutised pandi enam vähem korralikult töötama alates 1775. a. (Katariina II aeg). Arusaadav, et ei saadud mööda olukorrast, mis oli tingitud ühelt poolt seisuslistest vahedest (mõisnikud, kaupmehed, linnakodanikud, vaimulikud, talupojad jne.) ja teiselt poolt mitmesugustest rahvustest ja territoriaalsetest erinevustest. Selle

tõttu tuli järkjärgult maksuma panna mitmesuguseid seadusi sel alal, kuid üldjoontes Katarina ajast asutatud mõisnikkude eestkostes- asutised ja vaestelastekohtud säilitasid oma seisusliku iseloomu kuni viimase ajani. Ühtlasi oli valitsusel alaliseks mureks korraldada seda ala paremini. Valmistati terve rida eel- nõusid, kuid nad jäid valitsusvõimu poolt mitmesugustel põhjustel kinnitamata.

1882. a. järgnes Keiser Aleksander III käsk asuda uue tsiviilseaduse väljatöötami- sele; sinna pidi koondatama kõik tsiviilsea- dused, muuseas ka eestkoste ja hooldamise ala. Veidi hiljem, 1884. a. aga kiideti kõige- kõrgemalt poolt heaks Riiginõukogu arva- mus, et äraootamata uue tsiviilseaduse val- mimist tuleb kiireks korras asuda eestkoste ala korraldamisele, kuna senine korraldus leiti olevat „äärmiselt mitte rahuldav“. Oli mõeldud, et tuleb valmistada eestkostesea- duse eelnõu, mis pidi hiljem kodifitseeritama tsiviilseadustikku, ühtlasi pidi väljatöötata- ma eestkostes- asutiste asutamise seaduse eel- nõu.

Vastav komisjon töötas välja eestkoste- seaduse eelnõu, paigutades sinna ka eestkos- teasutiste seaduse. See eelnõu valmis 1888. a. Kuna aga 1889. a. seadustega teatud kohtades kohtuasutiste seadustes muu- datused ette võeti, tuli eestkosteseaduse eel- nõu ümber töötada. Ümbertöötatult valmis eelnõu 1891. a. ja avaldati koos seletuskir- jaga ning saadeti laiali arvamiste avaldami- seks. Arvamised avaldati kahes mahukas köites 1894. a.

Tähendatud eelnõu sisaldas kolme eri- ala: 1) materiaalõigust eestkostesse ja hool- damisse puutvalt, 2) eestkoste asutiste or- ganisatsiooni ja 3) eestkosteõiguse alal prot- sessi norme. Sarnaste mitmelt alalt õigusliste normide koondamist pidasid ühed eelnõu vooruseks, teised jälle — nõrgaks küljeks. Kuna materiaal-ala hiljem oli ettenähtud ko- difitseerida tsiviilseadustikku, siis loomuli- kult oleks tulnud terve seadus ümber töö- tada. Igatahes ei olnud eelnõu vastuvõetav mitmesugustel kaalutlustel kaaluvatel põh- justel, milliseid suurel hulgal ette toodi.

Sisse tulnud märkuste ja arvamuste alu- sel töötati eelnõu uuesti ümber ja avaldati ametlikult 1896. a. ning ühes seletuskirjaga 1897. a.

Tähendatud eelnõu järele oli eestkoste- ja hooldamise asutised ettenähtud üldised ja talurahva jaoks (§ 1). Seega jälle seisus-liku iseloomuga, kuigi suur osa avalikust ar- vamisest pooldas kõikseisuslikku või ühtlast eestkostes- asutist. Üldiste eestkostes- asutiste

ülesanded arvati panna rahukohtunikku- de kogudele, kus need asusid ja maakonna (kreisi) kogudele neis kohtades, kus oli ettenähtud maaülemate instituut (§ 2 lg. 1). Lähem järelevalve eestkostjate ja hoolda- jate üle — eestkostes- ülemate näol (opekunski natšalnik) oli ettenähtud panna vastavalt rahukohtunikku- dele, aga kohtades, kus oli maaülemate instituut — maal (kreisides) maaülematele ja linnades linnakohtuniku- dele (§ 2 lg. 2).

Järelikult esimese astme eestkoste asu- tusena oli siis ettenähtud vastav üksikkohtu- nik eestkostes- ülema näol.

Eestkostes- ülemate tegevuse peale kaebu- sed kuulusid lahendamisele vastavalt kas ra- hukohtunikku- dekogus või kreisikogus ja nende asjade ostustamisel kutsuti kogude koosseisu üks liige linna volikogu poolt ja üks maakonna või kreisi esindaja ja rahu- kohtunikku- dekogu koosseisu peale selle veel kas kreisi mõisnikku- de peamees või mõisnik- kude kogu poolt selleks eriti valitud isik (§ 4). Kogude (rahu- ja kreisi-) määruste peale võis anda erakaebusi vastavalt Senati Tsiiviil Departemangule või kubermangu val. erikoosseisule (gubernskoe prisutstvie, § 13).

Üldiste eestkostes- asutiste korraldamise seaduse eelnõu sisaldas kõigest 15 para- grahvi — ühe peatüki. Teine peatükk § 16—21 oli ettenähtud talurahva eestkoste- asutiste korraldamiseks.

Selle eelnõu järele väljaspool linna piire eestkoste ja hooldamiste ülesanne lasus val- lakohtutel, kui hooldatava vara väärtus ei ületanud 2000 rubla. Vastasel korral pidi hooldamine alluma üldistele eestkostes- asutis- tele (§ 16). Lähem järelevalve vallakohtute üle eestkoste asjus pidi lasuma maaülematel ja kreisikogudel (§ 17). Vallakohtu tege- vuse peale võis kaebusi anda maaülematele (§ 18) ja viimase määruste peale võis anda kaebusi kreisikogudele, kreisikogude mää- ruste peale aga kassatsiooni korras kuber- mangu erikoosseisule (§ 19).

Ühtlasi oli väljatöötatud ka eestkoste- seaduse eelnõu, milline sisaldas eestkoste alal tsiviilõiguslikke ja teatud määral prot- sessuaal norme. Sinna oli suurel määral võetud ka vastavaid Balti Eraseaduse norme III köite esimesest raamatust. Eelnõu sisaldas 284 paragrahvi.

Kaks komisjoni liiget ei olnud nõus sel- lega, et eelnõu järele üldistes eestkostes- asu- tistes eestkostes- ülemaks olid ettenähtud koh- tunikud kohtuasutiste järelevalve all, seetõttu nad koostasid iseseisva eelnõu, mille järele kreisi eestkostes- asutiste esimeheks pidi olema

mõisnikkude peamees ja liikmeteks erilised aueestkostele ja aueestkostete kaasis-
tused, kusjuures aueestkostele olid üht-
lasi eestkostete järelvalve teostajad. Kreisi
eestkostetasutised administratiivselt allusid
kubermangu valitsusele, kuid määruste peale
võis edasikaebusi anda ringkonnakohtutele,
viimaste otsuste peale võis kaebusi anda koh-
tupalatile. Kuna need aueestkostele, kuigi
mõisnikkude poolt valitavad, pidid ole-
ma riigiametnikud ja palgalised, siis oleks
sarnase instituudi ülalpidamine üsna kalliks
läinud. Tähtsaks sellele komisjoni kahe
liikme erieelnõule valmistas ka komisjoni
enamus erieelnõu, mis nägi ette mõisniku-
de-, linna- ja talurahva eestkostetasuti.

Teatavasti ükski neist eelnõudest seadu-
sejõudu ei omanud ja eestkoste ala jäi en-
dise korra juure. Ka vene uus tsiviilseadustik
jäi elluviimata.

Eestkoste korraldamise küsimus on ka
Eesti omariikluse kestvusel mitmel korral
kõne all olnud. Nii 1921. a. avaldas Riigi-
kohus arvamuse, et hoolekande asjade toi-
metamiseks, samuti ka vähemate tsiviil- ja
kriminaal-asjade õiendamiseks tuleks asutada
valla- ehk rahvakohtud vallanõukogude
poolt 2—3 valla peale valitavatest ja ring-
konnakohtu kinnitamise alla käivatest kohtu-
meestest, kellel vähemalt on algharidus, lai-
mata minevik ja kes 30 a. vanad. Teise ast-
me kohtuks oleks olnud ringkonnakohtu,
ka-asutisoonikohtuks — Riigikohus. Valla-
kohtud oleks jäänud valdade ülalpidada,
kuid saanud kohtulõivud ja teised maksud
kohtukulude katmiseks (vaata Õigus nr. 7/8
— 1921. a. lhk. 132—135).

Esimesel õigusteadlaste päeval 19. ja 20.
aprillil 1922. a. oli päevakorras K. Parts'i
referaat — „Hoolekande kohus“. Kuigi re-
feraat ette kanti ja referent teesid ülesseadis,
ei suudetud selle kohta läbirääkimisi pidada
ja otsustati küsimus järgmisel õigusteadlaste
päeval arutusele võtta.

Järgmisel õigusteadlaste päeval 4. ja 5.
aprillil 1923. a. oli küsimus küll päevakorras,
kuid läbirääkimised jäid pidamata ja alles
kolmandal õigusteadlaste päeval 23. ja 24.
aprillil 1924. a. peeti läbirääkimisi. Tol ajal
oli maksuvusel 10. aprilli 1920. a. seadus
(RT 1920, 55/56, 140), mille järele olid
tegutsemas erilised hoolekandekohtud üle
100.000 marga varanduste asjus ja linna-,
alevi- ning valla-vaestelaste kohtud väiksema
väärtustega varanduste jaoks. Sarnast korda
ei peetud soovitavaks ja õigusteadlaste päe-
val võeti vastu järgmine resolutsioon:

1) praegused hoolekandekohtud moo-
dustatakse ümber;

2) kõik hoolekandetasjad antakse nende
väärtuste peale vaatamata seniste linna-,
alevi- ja valla-vaestelaste kohtute toimetusse
alluvuse järele ning need nimetatakse ümber
hoolekandekohtuiks;

3) hoolekandekohtu liikmed valitakse
linna- ja alevi-volikogu ning valla-nõukogu
poolt kas oma või teiste kohalikkude elaniku-
de keskel, misuguste hulgast, kes vasta-
tavad nendele tingimustele, mis BES eest-
kostjate kohta on üles seadnud, ja kinnita-
takse vastava rahukogu poolt;

4) hoolekandekohtud seatakse rahuko-
gude all, kuhu asjast huvitatud isikuil on õi-
gus hoolekandekohtu toimetuste üle edasi-
kaevata tsiviil-asjade jaoks ettenähtud kor-
ras, kuna rahukogu otsuste peale revisjoni
korras Riigikohtu tsiviil-osakonda võib edasi
kaevata.

Selle III õigusteadlaste päeva seisuko-
haga ühines ka uue kohtukorralduse eelnõu
väljatöötamiseks Vabariigi Valitsuse poolt
7. nov. 1923. a. moodustatud erikomisjon,
väljendades seda uue kohtukorralduse
aluste eelkavas I peatükk § 7 järgmiselt:
„Hoolekandekohtud kaotatakse ära ja nende
üleanded pannakse omavalitsuste juures sel-
leks moodustatavate eriorganite peale kohtu
kontrolli all.“

Sama kava kaalunud, avaldas Riigikohus
oma seisukoha Hoolekandekohtute kohta
1925. a. järgmiselt: „Riigikohus loeb häda-
tarvilikuks Hoolekande-Kohtute reformi,
mis võiks sündida III õigusteadlaste päeval
vastuvõetud alustel“ (vt. Õigus 1924. a.
lhk. 100. Arutused lhk. 57 ning 58 ja
1922. a. lhk. 243 ja 247).

Seega ühines Riigikohus komisjoni ka-
vaga. Eriarvamise juure jäi esimees, kes hoo-
lekandekohtute asutamist rahukohtute juu-
res kohaliste omavalitsuste üksuste esinda-
jate osavõttel, tema referaadis (1922. a.
Õigus lhk. 146) ettetoodud motiividel, luges
otstarbekohasemaks, leides, et omavalitsuste
asutised, kes töötavad alaliselt hulgaliste poliitiliste
organisatsioonide mõju all, eriti
suurtöötuse ettevõtete asukohas, ei ole mitte
süüdsad hoolekandekohtude korraldama era varan-
dusliste huvide kaitseks (Õigus nr. 3 —
1925. a. lhk. 55 ja 58).

Seadusega 25. märtsist 1926. a. (RT
1926, 30, 33) kaotati küll hoolekandekohtud
ja asjad allutati vastavatele vaestelaste-
kohtutele, kuid õigusteadlaste päeva soov
vaestelaste kohtute hoolekandekohtuiks üm-
bernimetamise kohta ei leidnud täitmist. Sa-

muti jäi ühtlustamata erinev kord neis kohtutes.

Viienda õigusteadlaste päeva päevakorras oli I. Jans'i referaat — Vallakohtute reorganiseerimine. Kõne all ei olnud küll eriti vallakohtu kui vaestelastekohtu või eestkooste asutise korralduse küsimus, vaid vallakohtu kui õigusmõistmise kohtu ellukutsumise küsimus. Vallakohtute ellukutsumise küsimus ei leidnud poolehoidu.

Sama küsimuse — kas vallakohtu uuesti ellukutsuda — võttis vaatluse alla K. Grau (Õigus nr. 9 — 1932. a. lhk. 404—413) ja tuli järsult eitavale seisukohale. Samas „Õiguse“ numbris (lhk. 413—416) esitas K. Parts märkusi K. Grau artikli kohta ühes vastuettepanekutega. Muu seas arvas K. Parts, et ei ole tarvis ellukutsuda vallakohtu endisel kujul, tähendab kollegiaalkohtu kujul, vaid tuleb panna ametisse ainuisiklikud vallakohtunikud, kelle ülesandeks oleks kohaliku rahva väikeste tsiviilõiguslike hagide ja ka rikutud valduse ja servituutide kasutamise ennistamise hagide lahendamine. Vallakohtunik lahendaks asjad üksikkohtunikuna ilma formaalsusteta. Kes tema lahendusega rahul ei ole, võiks asja üle kanda kohalikule rahukohtunikule, kus siis asi võtaks hariliku käigu. Peale selle on küsimus kõne all olnud omavalitsustegelaste kongressidel, ajakirjades ja ajalehtede veergudel.

Nagu eelpool tähendatud, põhjustab Hoolekandekohtu reformiga kiirustama uue tsiviilseadustiku ja tsiviilkohtupidamise seaduse kavatsetav maksmapanek. Uue tsiviilkohtupidamise seaduse eelnõus on ettenähtud edasikaebe kord hoolekandekohtute määruste peale. Seega juba ette otsustatud, et hoolekandekohtud jäävad sisuliselt kohtu kontrolli alla. Mis puutub aga hoolekandekohtute administratiiv alluvusesse, siis nähtavasti on siin arvatud, et nad võiks jääda Siseministeeriumi võimkonda, sest nende kohtute asutamise seaduse eelnõu väljatöötamine on Kohtuministeeriumist üle antud Siseministeeriumile.

Kuidas sisuline kohtukontroll ja administratiivne alluvus kooskõlastuvad, seda peaks eelnõu ette nägema. Igatahes võib arvata, et kahepaikne alluvus järelevalve suhtes (ringkonnakohus ja siseministeerium) paneks need asutised ebamäärasesse olukusse ja nõrgendaks järelevalvet.

Milline peaks olema hoolekandekohtu struktuur? Paistab, et selle küsimuse lahendamine ei ole kuigi kerge. Tulevad lahendada mitmesugused probleemid.

Kõige pealt: kas hoolekandekohus peaks

teotsema kolleegiumina või üksikkohtuniku näol; kas kohtunikud oleks palgalised või palgata auametnikud; kas nad peaks olema asjatundjad — elukutselised ehk lihtsalt kohalike olude tundjatena kaasistujad; kas kohus peaks asuma iga omavalitsusüksuse juures või oleks võimalik mitme valla peale üks kohus asutada, näiteks kihelkonna peale üks kohus, või koguni mitme kihelkonna peale üks; kas kohtunikud oleks valitavad või ametisse määratavad; kas hoolekandekohtuniku amet võiks olla ühitav mõne teise omavalitsuse ametiga, näiteks vallavanema ametiga, perekonnaseisuametniku ametiga jne.; kas lõpuks hoolekandekohtuniku ülesanded ei tuleks panna jaoskonnakohtuniku peale, kes nende asjade arutamiseks kutsub esindajaid kohalistest omavalitsuse üksustest, millisel korral tuleks jaoskonnakohtute arvu vastavalt suurendada jne.?

Vaadeldes lühidalt mõnda küsimust, mis hoolekandekohtu korraldamisega seotud, võiks mitmesuguseid seisukohti kaitsta. Nii ongi näiteks ka kollegiaal ja üksikkohtute süsteemidel kaitsjaid ja vastaseid. Kollegiaalkohtu pooldajad arvavad, et kollegiaalsus kindlustab asja põhjalikuma ja mitmekülsema arutamise, sest otsused tekivad siin mitme isiku koostööst, mis alati olevat tõhusam kui ühe töö, sest mis ühele tähele panemata jääb, seda võivat märgata teine, kes seega nagu täiendaksid üksteist. Minnakse kogunisti niisuguse paradoksaalse arvamiseni, et kolm halba kohtunikku moodustavad kokku hea kolleegiumi. Siis arvatakse veel, et kolme kohtuniku poolt olevat lootma suuremat erapooletust ja suuremas kogus olevat üksik liige julgem ja vabam jne.

Üksikkohtusüsteemi pooldajad aga väidavad, et juriidiline ja moraalne vastutuse tunne üksikkohtunikul on suurem kui kolleegiumis; selle tõttu uurivat ta asja põhjalikumalt ja hoolsamalt, kuna ta peab lootma ainult oma mõistuse ja oskuse peale. Kolleegiumis lootvat aga iga kohtunik teise peale, asju otsustab harilikult ettekandja või eesistuja, kuna teised oma arvamise sellega harilikult ühendavad ilma, et vaevaks võtaksid asja põhjalikumalt läbi kaaluda, seega tegelikult ka kolleegiumites olevat ikkagi üks kohtunik asja otsustaja. Üksikkohtunik olevat rahvale rohkem kättesaadav, temal olevat kergem liikuda, kohale ilmuda jne. Mis aga kõige tähtsam — üksikkohtunik tuleb palju odavam kui kollegiaalne kohus.

Viimane väide peaks kaalumisele tulema ka hoolekandekohtu reformimisel, sest tõepoolest, nüüdsel ajal, kus elu nii realselt

rullub, ei saa enam nõuda, et kohtunikud, kellelt pealegi nõutakse asjatundmist, peaks omi ülesandeid, mis pealegi laienevad, täitma tasuta nii öelda auametina. Paistab, kui soovitakse, et hoolekandekohtu reform rahuldavalt läbi viidaks, peaks hoolekandekohtunikud olema elukutselised ja asjatundjad. Seda küsimust lähemalt vaadeldes võib tulla arvamisele, et see ei olegi teostamatu ja ei tekitaks ülepääsmatuid raskusi ka materiaalselt, eriti kui asuda seisukohale, et võiks pooldada üksikkohtu süsteemi. Üksikkohtu süsteem võiks aga tõsiselt kõne alla tulla. Üksikkohtunik võiks olla juba elukutseline, kui temale allutada mitu valda või kogunisti mitu kihelkonda. Suurema territooriumi ühe kohtu alla allutamine ei tee nüüdsel ajal enam nii suuri raskusi kui varem, sest peagi at valda läbib autobuse liin, mis ühendab valdu keskustega tunni-kahe jooksul.

Eestkostetasutise eestkostetavast või hooldamisele kuuluvast varast eemal asumise kohta võib ka mitmesuguseid arvamusi avaldada. Kui ühelt poolt arvatakse, et eestkostetasutis peaks eestkostetava ja hooldatava vara lähedal asuma, et pidada tihedat kontakti ja võimaldada sagedamini näpunäiteid anda ja juhatada vara valitsemist, siis teiselt poolt arvatakse, et liiga tihe kontakt eestkostetava ja eestkostetasutise vahel ei olegi soovitatav, sest alaline segamine eestkostja-hooldaja majanduslistesse korraldustesse takistaks iseseisvat ja otsustavat tegutsemist, mis tihti ei ole kasulik majapidamisele ja üldse ei ole soovitatav kohtu tihe kontakt asjast huvitatud isikutega.

Kahjuks puuduvad autoril andmed, kui palju juba seni omavalitsused üle riigi kulutavad kollegiaalsete vaestelastekohtute ülevõlpidamiseks. Harjumaal 1937/1938. eelarve aastal läks umbes 40 vallakohtu ülevõlpidamine maksma üle 6000 krooni (6036,57), mis iga valla kohta teeks keskmiselt 150 krooni. Peab tähendama, et mitmed väiksemad vallad kulusid eelarvesse ei ole võtnud ja mõnel pool kohtu esimees ja liikmed ei saa palka, vaid ainult päevaraha ametisõitude eest. Mõnel pool ka sekretär ei saa palka.

Kui valdades hoolekandekohtud ka edaspidi jääks kollegiaalseks ja kohtu liikmetele ning sekretäridele makstakse palka, mis peaks olema möödapääsmatu, sest nagu eelpool öeldud, ei saa nüüd kelleltki nõuda tasuta tööd, siis tuleks nende kohuste ülalpidamine ka kõige minimaalsemate palkade juures õige kallis. Oletame, et kohus peaks istungeid pidama vähemalt kaks korda kuus,

esimees aga peaks kohtus tihemini käima, kuna tal peaks kas või kord nädalas olema vastuvõtu päev. Sarnasel juhul peaks esimehe palgaks olema vähemalt 15 krooni kuu, 3 liikmel igapäev 15 krooni (kolm krooni päevas), sekretäril 15 krooni, kui ta on ka vallasekretär, ja kantsleile kuludeks 2 kr. — seega ühe kuu kulu oleks (15 + 18 + 15 + 2 =) 50 krooni, mis aastas teeks 600 krooni. Kui oletada, et igas vallas hoolekandekohtu ei asutata ja neid tuleks 370 valla peale ainult 300, teeks nende ülevõlpidamine üleriigi kulu siiski aastas (600 × 300 =) 180.000 krooni, mis on meie oludes ikkagi väga suur summa ja annaks võimaluse iga kuue valla peale ühe 200 kr. kuupalgaga elukutselise asjatundja kohtuniku ametisse panna, kus juures 100 kr. jääks sekretäri palkamiseks ja kantsleile kuludeks. Kuigi tsiviilseadustiku eelnõus hoolekandekohus on mõeldud vist kollegiaalkohtuna ja samuti vist ka tsiviilkohtupidamise seaduse eelnõus, tekib siiski huvitav küsimus, miks hoolekandekohus on mõeldav kolleegiumina?

Kui vaadelda tsiviilseadustiku eelnõu, siis näeme, et üldkohtutel on vaestelaste- või hoolekandekohtute suhtes võrdlemisi suur järelevalve õigus, sealjuures mitte ainult formaalne, vaid ka sisuline ja astmeliselt oleks see järgmine: hoolekandekohtu peale antakse kaebused ringkonnakohtule, ringkonnakohtu peale kohtukojale ja kohtukoja määruste peale kassatsiooni korras Riigikohtule (Tsiviilkohtupid. seaduse 1932. a. eelnõusse on nimelt sissevõetud uus § 1541, mis ette näeb sellise korra). Muidugi on seadusandjal tahtmine olnud luua eeldusi, et hoolekandekohtu tegevus isikute ning varanduste hooldamisel toimuks kõigiti õiglaselt ja seadusepäraselt, kuid kas on karta, et üksikkohtunik vähem seadusepäraselt talitaks?

Kui arvesse võtta, et hoolekandekohtu ülesandeks ei olegi mingi väga keeruliste ja vaieldavate juriidiliste probleemide lahendamine, vaid ainult vaidlematuud seaduses ettenähtud õigusi alal hoida ja kaitsta, mis muuseas seisab eestkostjate ja hooldajate määramises ja nende järele valvamises, siis tundub, et sellega tuleks toime väga hästi üksikkohtunik, seda enam, et järelevalve on ettenähtud mitmekordne. Nelja kollegiaalse astme rakendamine neis asjus tundub raskepärasesena ja põhjendamatu olevat. Kui tahetakse, et lõpusõna ütleks Riigikohus, siis oleks võinud astmeline järjekord olla järgmine: hoolekandekohus, ringkonnakohtu II aste — Riigikohus.

Mis puutub küsimusse, kas hoolekandekohtunikud peaks olema valitavad või ametisse määratavad, siis harilikkude kohtute kohta on nüüd täiesti kindel seisukoht, et nad peavad olema ametisse määratavad, ei ole ka hoolekandekohtunikkude kohta põhjust teist korda luua, seda enam, et ka seal on vaja eeldust, et kohtunik oleks asjatundja ja rippumatu ning vastaks ka teistele nõuetele.

Ametite ühitavuse küsimus on senini näiteks linna-vaestelaste kohtute kohta maksvates seadustes ettenähtud nii, et linnapea amet on ühitav vaestelaste kohtu esimehe ametiga ja väiksemates linnades see on ka läbiviidud ning ei ole vist erilisi raskusi tekitanud, seega võiks kõne alla tulla näiteks vallavanema või perekonnaseisuametniku ameti ühitavus hoolekandekohtuniku ametiga.

Seoses hoolekandekohtu reformeerimisega probleemiga tekib veel teisigi tähtsaid küsimusi, mis nõuavad lahendamist. Aja ja ruumi puudusel on võimata kõiki küsimusi vaatlemise alla võtta.

Eelpool toodud read ei ole mõeldud mingi ettepanekuna või probleemi lahendamisena. Nad on toodud informatsiooniks olukorrast ja toodud seepärast, et kuna küsimus on äärmiselt laialatusline ja suure tähtsusega ühiskondlises elus, siis oleks väga soovitav, et selle kohta mitmelt poolt sõna võetaks, kas käesoleva ajakirja veergudel ehk üldises perioodilises ajakirjanduses. Eriti soovitatav oleks, et sõna võtaks seniseid vaestelaste kohtute gelasi — kohtu esimehi või sekretäre.

Järelevalve omavalitsuste üle Lätis.

Oskar Angelus.

Kuna meie seadusandlus alles nüüd — 20 aastat pärast riigi iseseisvuse algust — korraldab omavalitsusala ümber uue Vallaseaduse, Linnaseaduse, Maakonnaseaduse ja teiste, vähema ulatusega seadustega, on Lätis vastavad reformid teostatud juba varem ja vene vastavad seadused n. öelda lätistatud juba mõne hea aasta eest.

Läti kehtiv vallaseadus võeti vastu 6. juulil 1922, linnaseadus — 1. detsembril 1930 ja maakonnaomavalitsuste likvideerimise seadus — 17. juulil 1934. Need seadused ühes vastavate hilisemate muudatustega ongi aluseks järelevalve korraldamisele Läti omavalitsuste üle. Neile lisanduvad veel ajutised eeskirjad, mis pandi maksma pärast 15. maid 1934, s. o. pärast uue riigikorra kehtimata hakkamist. Kuigi need eeskirjad tahavad olla vaid ajutise iseloomuga, korraldades omavalitsuste küsimusi ainult ülemineku ajajärgul, tuleb ka neil peatuda, sest: 1) nad kehtivad praegu ja 2) nende muutmist pole esialgu ette näha.

Kuna järelevalve kord Lätis linna- ja vald omavalitsuste vahel (alevi- ja maakonnaomavalitsusi Läti teadupärast ei tunne) tunduvalt erineb, peatun eraldi mõlema omavalitsuse liigi juures.

Järelevalve küsimuste vaatlemisel Läti linnaomavalitsuste üle peab eraldama järelevalve, mida teostab siseministeerium, ja erilise järelevalve, mida mõnel alal teostavad

teised ministeeriumid ja ametasutused.

1930. a. Linnaseaduse järgi teostab Siseministeerium järelevalvet linnaomavalitsuste tegevuse seaduspärasuse üle, mõnel juhul ka selle otstarbekohasuse üle.

Siseministeeriumil on õigus kõigi nende linnavolikogu otsuste vastu protesteerida ja nende täitmine seisma panna, mida ta ei pea seaduspäraseks, muide on tal see õigus ka kõigi linnavolikogus ettevõetud valimiste suhtes. Selleks peab linnavalitsus hiljemalt 7 päeva jooksul pärast volikogu koosolekut saatma koosoleku protokollil ära kirja siseministeeriumile. Eeltähendatud protestimise õigus on siseministeeriumil 14 päeva jooksul, arvates volikogu koosoleku protokollil saamisest. Siseministeeriumi protesti vastu võib linnavalitsus volikogu ülesandel kaevata administratiivkohtu korras. Kaebuste lahendamine allub kõrgeima kohtu, senati, administratiivosakonnale, kellele linnavalitsus esitab kaebuse hiljemalt ühe kuu jooksul arvates siseministeeriumi otsuse kättesaamisest. Kui siseministeerium lubab linnavolikogu otsuse täitmisele ja see sellega jõustub, mõni teine riigiasutus aga leiab, et otsus pole seaduspärane ja rüüb riigi õigusi või huve, võib vastav riigiasutus kolme nädala jooksul, arvates otsuse jõustumisest, kaevata vastava ringkonnakohtu administratiiv-osakonnas linnavolikogu seadusvastase otsuse peale. Sama kord maksab ka linna sundmääruste kehti-

mapanemisel, muutmisel ja maksuasetuks tunnustamisel selle vahega, et pärast nende jõustumist teised riigiasutused enam ei või kaevata nende peale.

Siseministeerium on õigustatud igal ajal revideerima linnavalitsuse ja temale alluvate asutuste tegevust, raamatupidamist, kassasid ja vara, kusjuures linnavalitsus on kohustatud esitama tarvilikke andmeid ja seletusi. Kui linnavalitsus, tema organid, asutused või üksikud ametnikud on rikkunud korda, on siseministeerium kohustatud sellest teatama linnavalikogule, kelle ülesandeks on avastatud pahesid ja väärnähteid kõrvaldada. Kui on tegemist kriminaalkuriteoga, peab siseministeerium sellest teatama prokuratuurile.

Siseministeerium teostab nagu tähendatud teatud juhtudel peale seaduspärasuse kontrolli ka otstarbekohasuse kontrolli linnavalikogu otsuse üle ja seda kõigi nende küsimuste suhtes, mille otsustamiseks linnaseadus nõuab vähemalt $\frac{2}{3}$ koosolevate linnavalinike poolthääletamist. Need otsused kuuluvad siseministeeriumi kinnitamisele ja on järgmised: 1) kinnisvarade ostmine, võõrandamine, vahetamine ja pantimine; 2) laenud ja linna poolt antavad garantiid; 3) lepingud eraisikutega või -ettevõtjatega, kui lepingusumma ületab $\frac{1}{10}$ viimase aasta linna eelarvelisi sissetulekuid; 4) linna ehitus- ja väljaehitusplaanide vastuvõtmine; 5) linna käes olevate maa-alade täisehitamine. Peale nende küsimuste kuulub siseministeeriumi kinnitamisele veel linna eelarve.

Siseministeeriumil on peale ülaltähendatud abinõude veel teisi järelevalve ja mõju võimalusi linnaomavalitsuste tegevuse kohta. Nii võib siseministeerium nõuda erakorralist linnavalikogu koosoleku kokkuastumist, milline nõue tuleb täita 5 päeva jooksul, arvatavast vastava eeskirja kättesaamise päevast. Kui seda nõuet ei täideta, on siseministeeriumi selleks volitatud ametnik õigustatud linnavalikogu kokku kutsuma. Samuti ja samas korras on siseministeeriumil õigus kokku kutsuda linnavalikogu erakorraline koosolek, kui seda ei tehta nende isikute ja asutuste nõudmisel, kellel on seaduse järgi õigus nõuda linnavalikogu erakorralist kokkuastumist. Need on linnaeape, linnavalitsus, revisjonikomisjon ja selleks ühinenud vähemalt $\frac{1}{3}$ kõigist linnavalinikest. Edasi on linnavalikogu kohustatud päevakorda võtma ja arutama kõik need küsimused, mida siseministeerium ette kirjutab otsustada ja mille lahendamine kuulub linnavalikogu kompetentsi. Siseministeerium võib revideerimise teostamise kõrval oma ametnikega alati nõuda linna revisjoni-

komisjoni kokkutulemist ja tegevusse astumist.

Erijuhtumina olgu mainitud, et linna õigusi saanud asula esimese volikogu koosoleku avab siseministeeriumi volinik ja et siseministeerium on õigustatud uusi valimisi linnavalikokku toimetada laskma, kui linna administratiivpiiride muutmise tagajärjel selle linna elanike arv on kasvanud või kahanenud vähemalt 25% võrra.

Eriseaduste põhjal teostavad järelevalvet linnaomavalitsuste tegevuse üle teatud erialadel veel teised riigiasutused, nagu: teedeministeerium — liiklemisteede ehitamise alal, sotsiaalministeerium — rahva tervishoiu, töökaitse ja sotsiaalse hoolekande alal, haridusministeerium — hariduse alal jne.

Õöl 14/15. mail 1934. kuulutati terves Läti Vabariigis välja sõjaseisukord, ja hakkas kehtima praegune riigikord. Seoses sellega muudeti mitme seadusega ka järelevalve korda linnaomavalitsuste üle. 25. mai 1934 ja 8. juuni 1934 seadustega kitsendati tunduvalt linnaomavalitsuste tegevuse vabadus ja kuigi need seadused on mõeldud vaid ajutistena, kehtivatena sõjaseisukorra kestvuse ajal, peab arvama, et vähemalt osaliselt tähendatud seadustega kehtimapandud kord jääb jäädavalt püsima.

Tähendatud seadustega saadeti laiali linnavalikogud ja nende poolt valitud komisjonid ühes kõigi linnaeape, linnavalitsusliikmete ja revisjonikomisjoni liikmete ametist vabastamisega. Siseministrile anti õigus määrata linnapäid linnavalitsuste ja revisjonikomisjonide liikmeid ühes nende liikmete arvu ja palga suuruse kindlaksmääramisega. Erand tehti pealinnas: Riia linnaeape määrab ametisse ministrite kabinet Siseministri ettepanekul. Linnavalikogude ülesanded läksid kõik linnavalitsustele.

Linnapea sai võrreldes endisega hoopis suuremaid õigusi. Tema võib protestida kõigi linnavalitsuste otsuste vastu, ükskõik kas linnavalitsus on neid teinud linnavalitsusena või linnavalikogu asendajana. Protestida võib linnaeape lähtudes niihästi otsuste seaduslikkuse kui nende otstarbekohasuse seisukohalt. Kui linnaeape protestib linnavalitsuse otsuse vastu, jääb otsuse täitmine seisma kuni küsimuse lahendamiseni siseministeeriumi poolt, kes tähendab tegelikult otsustab kõik sarnased vaidlusküsimused. Linnaeape määrab ametisse linnaametnikke ja vabastab neid ametist, määrab neile palga ning lubab neid puhkusele. Ta võib teha seda ise, kuid võib ka volitada selleks mõnd teist linna teenistuses seisvat isikut-juhatajat. Selle kõr-

val võib aga veel ka siseminister igal ajal vabastada teenistusest linnaametnikke, kui ta neid ei pea kõlvuliseks linna teenistuses, vabastamine võib toimuda lähemaid põhjusi nimitamata.

Edasi on siseministeeriumile antud täieline järelevalveõigus ka linna revisjonikomisjoni tegevuse üle samal alusel ja samades piirides nagu tal see on linnavalitsuse ja viimasele alluvate asutuste üle. Siseministeeriumil on lõpuks ka distsiplinaarselt linna teenistuses seisvate isikute karistamise õigus.

Kõik otsused, mida linnavalitsus teeb volikogu asetäitjana, esitatakse siseministeeriumile. Viimane võib otsuseid kinnitada või neid kinnitamata jätta. Mittekinnitamise korral on linnavalitsusel õigus pöörduda administratiivkohtu poole korras, nagu see sündis enne riigipöörde teostamist, s. o. üldistel linnaseaduses ettenähtud alustel.

Vallaseaduse järgi kehtivas redaktsioonis teostab järelevalvet vallaomavalitsuse tegevuse üle siseministeerium, see järelevalve ei piirdu tegevuse seaduslikkuse kontrolliga, vaid käib ka tegevuse otstarbekohasuse kohta. Otsesest järelevalvet teostavad maavanemad, kes muide enam pole õieti omavalitsusametnikud, vaid 17. juulist 1934 alates pigemini riigiametnikud ja kes ühes oma abilistega, revidentidega, täidavad üldiselt neid funktsioone, mis varem lasusid maakonna omavalitsustel, kui viimased moodustasid veel omavalitsuste liigi. Peale siseministeeriumi ja maavanemate teostavad teatud aladel veel teised riigiasutused järelevalvet vallaomavalitsuste üle.

Läti vallaomavalitsused pole kunagi teotseenud sarnases laiaulatuslikus sõltumatuses järelevalveasutustest, nagu meie vallaomavalitsused omal ajal. Esialgu kuulusid Läti vallad ainult endiste maakonnavalitsuste järelevalve alla, mis oli õige tugev. Nii oli neil maakonnavalitsustel teatud, seaduses eriti loendatud juhtudel õigus vallavolikogu ja vallaomavalitsuse otsusi kinnitada, ülejäänud, s. o. seaduses mitte loendatud otsuste täitmine seisma panna, kui need polnud maakonnavalitsuse arvates otstarbekohased. Siseministeeriumil oli küll õigus 14 päeva jooksul, arvates vastava maakonnavalitsuse otsuse ärakirja saamisest, maakonnavalitsuse otsuse täitmine seisma panna, ära ootamata vallaomavalitsuse kaebust, kuid seda teed palju ei tarvitatud. Praktiliselt oli vallaomavalitsustel võimalik administratiivkohtu teel taotleda maakonnavalitsuse mitteemeeldiva otsuse tühistamist, kui küsimuse all oli vallavolikogu või vallaomavalitsuse otsuse kinnitamata

jätmine tema ebaseaduslikkuse tõttu. Kui tegemist oli vallavolikogu või vallaomavalitsuse ebaotstarbekohase otsusega, mille maakonnavalitsus jättis kinnitamata, võidi edasi kaevata vaid siseministeeriumile.

4. mai 1934. a. ja 19. detsembri 1935. a. seadustega muudeti see järelevalvekord ja tehti vallaomavalitsustele vastuvõetavamaks. Kõigepealt konstateerib seadus, et järelevalve vallaomavalitsuse tegevuse otstarbekohasuse üle teostatakse ainult seaduses loendatud juhtumel, mitte aga igal juhul. Erandina on ette nähtud sõja juhtum: sõja puhul kuuluvad kõik vallavolikogu otsused maavanema kinnitamisele, kes on õigustatud otsuseid läbi vaatama ja kaaluma ka otstarbekohasuse seisukohalt.

Mis puutub eriti vallavolikogu otsustesse, siis kuuluvad need kõik maavanema läbi vaatamisele seaduslikkuse seisukohalt, allpool loetletud peale selle veel otstarbekohasuse seisukohalt. Maavanema eitava otsuse peale võib 2 kuu jooksul, arvates otsuse kättesaamise päevast, kaevata siseministeeriumile, olgu see otsus tehtud ebaseaduslikkuse või ebaotstarbekohasuse pärast. Kaebamine kohtusse ei ole enam vastandina endisele korrale võimalik.

Kui maavanem jättis tema kinnitamisele kuuluva vallavolikogu otsuse kinnitamata põhjusel, et otsus oli ebaotstarbekohane, võib vallaomavalitsus volikogu ülesandel selle eitava otsuse peale siseministeeriumile edasi kaevata juhul, kui tegemist järgmiste küsimustega: 1) kinnisvarade omandamine, võõrandamine, pantimine või vahetamine; 2) sihtkapitalide kasutamine teisteks otstarveteks kui esialgu ette nähtud; 3) lepingute sõlmimine, kui lepingu täitmise tähtaeg on pikem kui üks aasta ja kui lepingusumma ületab ühe neljandiku valla aastaelarvest; 4) ettevõtetest osavõtmine, kui vallale langev osa või garantii ületab ühe neljandiku valla eelarvest; 5) eelarve ja maksunormide kindlaksmääramine, kui need normid pole määritletud juba vastavate seadustega; 6) naturaalkohustuste eelarved; 7) teede ehitamine, korrashoid ja sulgemine; 8) joo-vastavate jookide valmistamiskohtade asutamine ja likvideerimine; 9) määruste andmine kaubandus- ja tööstusettevõtetele; 10) instruksioonide kehtimapanemine vallaomavalitsusele, vallaomavalitsuse komisjonidele ja valla revisjonikomisjonile ning 11) vallaomavalitsuse teenistuses seisvatele ametnikele ja teenijaile palga suuruse määramine.

Peale eeltoetletud küsimuste on maavanemal õigus teisigi vallavolikogu otsuseid

jätta kinnitamata põhjusel, et need pole tema arvates küllalt otstarbekohased. Siia kuuluvad järgmised küsimused, milliste suhtes seadus ei näe ette vastandina ülaltoodud küsimustele vallaomavalitsuse edasikaebamise võimalust siseministeeriumile: 1) vallaomavalitsuse kapitalide kasutamine; 2) joo-vastavate jookidega kaubitsemine; 3) lisa-eelarve, kui sellesse võetakse summased kuldade katmiseks, mis algeelarves juba ette nähtud; 4) laenude tegemine üle kolmekuise tähtajaga, kui kavatsesetav laen ületab ühe kümnendiku aastaeelarvest; 5) tagavarakapitali kasutamine; 6) sihtkapitalide asutamine ja tarvitamine; 7) tagavarakapitalist summade laenamine eelarve esialgse puudujäägi katteks; 8) summade üleviimine ühe eelarve peatükist teise.

Kõige selle juures ei ole maavanem seotud tähtajaga, millise jooksul ta peab vallavolikogu otsuse kinnitama, resp. kinnitamata jätma, või selle kohta seisukoha võtma seaduslikkuse seisukohalt. Erand on tehtud vaid aastaaruannete ja sundmääruste läbi vaatamise kohta, mis on tähtaegadega seotud.

Edasi vaatab maavanem läbi ja otsustab kaebusi vallaomavalitsuse organite tegevuse peale, mida annavad eraisikud või asutused temale kui järelevalvet teostavale ametnikule. Ta on õigustatud ise või revidentide kaudu teostama valla asjaajamise, arvepidamise ja majapidamise revisjoni ning revideerimise tagajärgedest igal juhul teatama vallavolikogule. Maavanem võib valla ametnikke distsiplinaarselt karistada, neid ajutiselt kuni kohtuotsuseni ametist tagandada, neid ametialaliste kuritegude eest prokuratuuri kaudu vastutusele võtta.

Lõpuks on maavanem õigustatud: 1) nõudma vallavolikogu erakorralise koosoleku kokkukutsumist hiljemalt 10 päeva jooksul pärast vastava ettekirjutuse saamist; 2) andma siseministeeriumi nõusolekul instruksioone vallavolikogule, vallavalitsusele ja valla revisjonikomisjonile; 3) andma juhtnõore summade ülekandmiseks valla eelarve ühest peatükist teise ja ühest peatüki paragrahvist teise; 4) andma juhtnõore maja-, arve- ja kassapidamise korraldamiseks; 5) määrata kindlaks kantselimeksude suurus, mida vallaomavalitsused on õigustatud võtma mitmesuguste dokumentide, tunnistuste ja ärakirjade valmistamise ja väljaandmise eest; 6) ühtlustama maakonna piires toetuste norme töövõimetutele; 7) protestima koos politseiülemaga vallavolikogu va-

limiste ja valla revisjonikomisjoni valimiste vastu.

Nagu ülaltoodust selgub, puudub siseministeeriumil õieti otsene kontakt vallaomavalitsustega. Ta on nendega otseses ühenduses vaid mõningate kaebuste läbivaatamise korral, siis nõusoleku andmisel maavanema mõne instruksiooni kehtimapanemiseks vallaomavalitsustele ja juhtnõore andmisel kokkuleppel rahaministriga ja maavanemaga maksude asjus. Kaudne siseministeeriumi ühendus vallaomavalitsustega seisab kursuste korraldamises vallasekretäridele ja nende abidele, missugune tee alati annab siseministeeriumile võimaluse mõjutada vallaomavalitsuste tegelike töötajate isiklikku koosseisu.

Teistest Läti ametiasutustest teostavad eriseaduste põhjal järelevalvet vallaomavalitsuste üle muide: sotsiaalministeerium — rahva tervishoiu, sotsiaalse hoolekande jne. alal, teedeministeerium — maanteede ehitamise ja korrashoiu alal, haridusministeerium — kooliasjanduse, kultuuriliste ürituste jne. alal.

Nagu linnaomavalitsuste nii ka vallaomavalitsuste ellu tõi 15. mai 1934. a. riigipöörde suuri muudatusi. Siiski oldi vallaomavalitsuste õiguste kärpimisel sootu tagasihoidlikum kui linnaomavalitsuste õiguste kitsendamisel, seda peamiselt sisepoliitilistel põhjustel, kui ka lähtudes seisukohalt, et maelanik on oma omavalitsusega, s. o. vallaga, hoopis rohkem ja lähemini seotud kui linnaelanik oma omavalitsusega, linnaga.

Ajutise, vaid sõjaseisukorra kestvuseks antud vallaseaduse muutmise seadusega (mille kohta maksab sama, mis ülal juba tähendatud vastavate linnaseaduse muutmise osade kohta) kitsendati küll vallavolikogu ülesandeid, kuid volikogud ise jäid vastandina linnavolikogudele püsima. Praegu kuulub vallavolikogu kompetentsi: 1) vallavanema, vallavalitsuse liikmete ja viimaste kandidaatide valimine, kui see osutub tarvilikuks vastava isiku lahkumise tõttu ametist seaduses ettenähtud põhjusil (see otsus kuulub praegu maavanema kinnitamisele) — kui muidugi siseminister ei kasuta temale erakordseteks aegadeks antud õigust määrata ametisse tähendatud isikuid; 2) valida mitmesuguseid komisjone; 3) võtta vastu eelarve; 4) kinnitada aruandeid; 5) otsustada kaebusi vallavalitsuse tegevuse kohta; 6) määrata ametnike palgad; 7) määrata maksvate seaduste piires maksud ja ära jaotada naturaalkohustused; 8) otsustada mitmesuguste fondide ja kapitalide asutamise, tarvita-

mise ja hoiuküsimusi; 9) otsustada kinnis- ja vallasvarade omandamise, võõrandamise, pantimise ja vahetamise küsimusi; 10) otsustada valla laenuküsimusi; 11) otsustada vallaomavalitsuse liikmeks astumise küsimusi ettevõtetele, tarvitajate ühisustesse ja omavalitsuste liitudesse; 12) anda sundmäärusi ja 14) täita muid seaduses ettenähtud ülesandeid. Seega on muide vallavolikogu kompetentsist ära langenud: õigus võtta ametisse ametnikke ja teenijaid, anda instruksioone vallavalitsusele, revisjonikomisjonile ja valla ettevõtetele ja asutisile, kontrollida nende asutiste ja organite tegevust, teha otsuseid tervishoiu-, hoolekande-, hariduse-, tulekaitse jne. aladel.

Ühtlasi kõvendati — jällegi ajutiselt — tunduvalt vallavanema seisukohta vallaomavalitsuses, andes talle õigus protestida kõigi

vallavalitsuse ja -volikogu otsuste vastu, mis tema arvates pole seaduspärased või otstarbekohased. Vallavanema protesti korral otsustab küsimuse maavanem. Seejuures on siseministril õigus määrata ametisse ja ametist vabastada (kui ta ei anna seda õigust volikogule): vallavanemat, vallavalitsuse liikmeid, revisjonikomisjoni liikmeid, valla sekretäri, selle abisid ja kõiki teisi vallavalitsuse ametnikke ja teenijaid. Seda õigust on siseminister ka kasutanud, kõrvaldades ametist hulk vallaomavalitsuste teenistuses seisvaid isikuid ja asendades neid uutega, peamiselt sarnastega, kes on võtnud osa Läti vabadussõjast ja kes on maaomanikud, väljudes seisukohalt et isikuile, kellel lasub kõige rohkem finantskoormatisi, peab antama ka eesõigus kohale määramisel teiste ees.

Külavanemate instituut vallaseaduses.*)

A. Kruus.

Senisele külakümnikuks olemise kohustusele vaadati eestiaegses vallaomavalitsuse tööpraktikas kui koormatisele. See kohustus oma sisult vastaski koormatisele kõige lihtsamal kujul: 1) ta kohustas isikut täitma omas piirkonnas ilma mingi otsustamise või kaasaraäkimise võimaluseta ainult vallavalitsuselt antud ettekirjutuse, 2) ta oma iseloomult ei olnud vabatahtlik, vaid oli tingitud ainult sellest, et kohuslane oli kinnisvara valdaja või kasutaja, ja 3) ta polnud ka mingi auamet, kuna kohusluse pealepanemisel kohuslasele ei arvestatud kohuslase avaliku reputatsiooniga. Sarnaselt külakümniku kohustus ei olnudki palju erinev teedeparanduse või küttepuudeveo kohustusest ja kuulus sellasena teatud naturaalkohustuste, või -koormatiste liiki. Sellest seisukohast lähtuti tegelikult külakümniku kohustusele kuni Vallaseaduse maksma hakkamiseni, sellest seisukohast lähtudes määrati ka külakümnikke (kuigi selleks puudus Riigikohtu seletuste kohaselt seaduslik alus).

Vallaseadus aga ei maini sellest kohustusest koormatiste osas (§§ 165—171), küll aga on sama küsimust käsitanud vallavalitsuse jaos, seades sisse eelnimetatud paragrahvidega erilise külavanemate instituudi. Vallaseaduse mõiste kohaselt külavanemad ei ole enam lihtsad nende peale pandavate koormatiste täitjad, vaid nad kujutavad en-

dast juba vallavalitsuse üldist tööd korraldada aitavate ametnikkude kogu koos vallavanema ja ta abidega (§§ 51—66) ja vallaomavalitsuse nimetavate teenijatega (§§ 76—90). Sellest seisukohast on ka Vallaseaduses pikemalt käsitatud külavanemate ametisse määramise korda ja ühes seega ka nõudeid külavanemateks määratavate kodanikkude kohta. Püüame lähemalt tutvuda selle korra ja nende nõuetega, millega külavanemate ametisse määramisel tuleb arvestada.

Vallaseaduse § 67 näeb ette igale külavanemale asetäitja ja § 68 kohaselt peab külavanem või tema asetäitja kandma ametikohuste täitmisel ametimärki. Sellest peab järeldama, et käskude-korralduste täitja peab olema just kas külavanem või tema asetäitja ise, sest ainult neil, kui sellele kohale määratuil, on õigus kanda ametimärki. Tähendab, külavanema amet on isikuline, tema ülesandeid võib külavanem või tema abi täita ainult isiklikult ametnikuna, nii nagu mõningate muude ametikohuste täitmine peab sündima ja võib ainult sündida teatud ametnikkude või nende seaduslikkude kohustetäitjate poolt (politsei ametnikkude, notarite, perekonnaseisuametnikkude jne. teatud liiki ülesanded). Külavanema või tema asetäitja ülesannete täitmist ei või enda peale võtta mõni külavanema või tema

*) Avaldatakse mõttevahetuse võimaldamiseks. T o i m e t u s.

asetäitja perekonnaliige või teenija, kuigi viimati mainitud saaksid selle ülesande täitmiseks paremini hakkama kui külavanem ise või tema asetäitja. Kas see nõue pole üleliigne?

Minu tähelepanekute järgi just kõige sagedamini saadetakse käske ja korraldusi laiali kandma alla sõjaväeteenistuse ealised, koolist juba vabanenud noormehed, kel jalg kergem ja kirjaoskus ning silm selgem. Ja mis pärast ka mitte usaldada maksukäsu kättevijaks 18-aastast noormeest, kel on kättesaldatud õigus omale koguni iseseisvalt perekonnanime valida ja võtta? Sõjaväeteenistuses võetakse vanne 21—22-aastaselt kodanikkudelt, valimisele pääseb 22-aastane kodanik — kuid oma otsemate, võiks öelda päris igapäevaste ülesannete täitmisele ei usaldada kodanikku alla 25 eluaasta vanust. Teda ei saa määrata külavanemaks ja kui ta täidab külavanema kohuseid — rikub ta seadust.

Edasi näeb Vallaseaduse § 67 kolmas lõige ette, et külavanema amet ei või kohuslase nõusolekuta kesta ühtejärgi üle 3 kuu. Et vallavalitsus ei saa igalt kohuslaselt juba ette küsida, kui kauaks see end lubab ametisse määrata, tuleb paratamatult üldiselt arvestada lubatud kolmekuuse maksimaalajaga. Sel kombel tuleb igas külavanema piirkonnas 1 aasta jooksul tegemist teha vähemalt 8 isikuga (1 külavanem ja 1 asetäitja igas veerandaastas) ja kui arvestame, et keskmise suurusega vallas on 25—35 külavanema piirkonda, siis tuleb külavanemate nimestikku teha ümmarguselt 250 kannet. Seejuures osa ametisse määramisi võib oma mõtte kaotada, sest kolm kuud on sedavõrd lühike aeg, et sageli (eriti suvekuudel) ei tule külavanemal selle aja sees üldse oma ametikohuste täitmisele asudagi ja vallavalitsuse käsutusametnik tülitab ametisse määratud külavanemat ainult seega, et toob temale koju ametisse määramise korralduse ja ametimärgi ja kolme kuu pärast ilmub uuesti, et viia ametimärki edasi järgnevale. Miks aga määrata ametnikke ametisse nii lühikeseks ajaks, et on võimalusi, et nad üldse aja lühiduse tõttu ametikohuste täitmisele ei asugi?

Seni on väga laialdaselt olnud tarvilusel 6-kuune ühtesoodu ametisoleku aeg, mida kohustuse kandjate (külavanemate) seisukohalt võiks koguni lubada pikendada 1 aastale. Sest, see tülitab kohuslast vähem, kui ta ühtejärgi on oma kohustuses pikema aja ja seejuures teab, et kohustus siis ka mõneks ajaks temast ära jääb, kui et teda vähemate

vaheaegade järgi ikka ja jälle tülitatakse. Ega kogusummas seega kellegi kohustust teise arvel ei suurendata. Vallaseaduse § 75 p. 1—5 tähendatud ülesannete täitmiseks tuleb külavanemal aastas oma piirkond läbi käia 4—8 korda (olenedes asjaoludest: valimised, hobuste loendused jm.), millist kohustust ei võiks pidada kuidagi liig raskeks.

Vallaseaduse § 68-ga on ka külavanematele tehtud kohuslikuks ametimärgi kandmine. Kuivõrd need ametimärgid tegelikku kasutamist leiavad, on praegu veel teadmata. Rahva seast saadud tähelepanekute kohaselt aga peab hakkama jõudma veendumusele, et ametimärkide kandmise nõue valaametnikkudel ametikohuste täitmisel ei leia laialdasemat pooldamist. Väidetakse, et ametimärk ei anna valaametnikkudele juurde kübetki auväärust (kui see neil peaks puduma), küll aga halvemal juhul võib teha olukorra piinlikuks nii ametimärgi kandjale, kui ka sellele, kes ametimärgi kandja poole pöördub, või kelle poole ametimärgi kandja pöördub. Kaldudes kõrvale võib tähendada, et kuigi vallavolikogu koosolekute juhatamise vasar oma iseloomult ametimärgina on kaugeltki vastuvõetavam, kui ketil kaelas kantav ametiraha, ometi tedagi kasutatakse vägagi tagasihoidlikult, või salgamatult öeldult — mõnes vallas ta seisab vallavolikogu koosolekute ajal kasutamatu laual. Ja kuigi vallavanem ise peaks hoolsalt pidama kinni ametimärgi kandmise kohustusest, kui aga seda kohustust ei peaks võtma omaks ei vallavanema abid ega ka külavanemad, kas sel juhusel vallavanem peaks siis hakkama ujuma otse vastuvett kohalikule üldisele tööeks-pidamisele, hakates nõudma ametimärgi kandmist oma abidelt ja külavanematelt?

Kuna külavanemate instituudi väljakujundamisele on Vallaseaduses pandud eriline rõhk, siis ka tervelt 6 paragrahvi hulga a. apunktidega on pühendatud nõuetele, millele peavad vastama määratavad külavanemad, olukordadele, mis kohustavad külavanemaks olemist ja põhjustele, mis annavad õiguse külavanema kohustest vabanemiseks. Kokkuvõttes jõuame selgusele, et külavanemate määramine ei kujunegi lihtsaks ülesandeks, eriti seda siis, kui kodanikkude seas peaks mõnel põhjusel tekkima vastuvaidlemise komme. Minu loenduse järgi tuleb külavanemate määramisel arvestada 14 jaatava, tingiva või eitava võimalusega: jaatavad võimalused — kas külavanemaks määratav on valla kodanik, kas ta on 25 a. vana, kas ta on majanduslikult iseseisev, kas ta oma arenemiselt on võimeline jne., tingivad

võimalused — kas külavanemaks määratav ei ole üle 60 a. vana, kas ta ei ole haiglane, kas elukutse ei takista ülesannete täitmist jne.; ning eitavad asjaolud — vastab küll kõigile muudele nõuetele, kuid pole valla kodanik, jne. Selle juures peab pidama silmas, et tähendatud tegurite hindamisel ei tohi olla vallavalitsus ülekohtune — arenemisvõimelist pidama arenemisvõimetuks, tervet haiglaseks, või vastupidi. Kes aga kindlustab siin, et vallavalitsus kõige paremgi tahtmise juures ei võiks asuda sügavalt kodaniku enesetunnet riivavale seisukohale? Et ära hoida sarnaseid võimalusi, vallavalitsus peaks talitama ainult alljärgnevate reeglite kohaselt:

1. Külavanemateks määrama kõik valla kodanikud 25—60 aasta vanuses, kes majanduslikult iseseisvad (kui nad on suutelised olema majanduslikult iseseisvad — siis ei peaks tohtima enam kahelda nende arenemisvõimelisuses).

2. Peremeeste asemele, olgu need valla kodanikud või ei, kes ei ela vallas, kes on kas alla 25 või üle 60 aasta vanuses, kes on sõjaväeteenistuses, või riigi- või omavalitsuse teenistuses — määrata tema perekonnaliige või teenija 25—60 a. vanuses, kes aga peab olema valla kodanik.

Ülemaltoodus on jäetud välja kõik kaheldavad ja tingivad asjaolud, mis võiksid vallavalitsusele tuua pahandusi ja sekeldusi. Üldiselt aga on külavanemate määramise kord väga komplitseeritud ja Vallaseaduse §§ 69—73 sedavõrd igas üksikasjas kindlaks määratud, et vallavolikogudel veel vaevalt jääb võimalust mingit veel lähemat korda maksta panna, nagu seda lubab Vallaseaduse § 74.

Vallaseaduse § 75 käsitab külavanema ülesandeid. Seejuures on sellesse paragrahvi teistkordselt üles võetud Vallaseaduse § 64 toodud mõte, selle väikese vahega, et § 75, p. 8 on külavanematele jäetud omaalgatus, kuna § 64 põhjal kodanikkude tegutsemisele asumine ja tegutsemine toimub ainult vallavanema või ta abide algatusel ja käsul. Vallavolikogu võib ka külavanemaid vabastada § 75, p. 1—5 loendatud ülesannete täitmisest, pannes nende täitmise mõnele vallaomavalitsuse teenijale. Vaevalt sarnast juhust aga tuleb, sest need ülesanded on sedavõrd laialdased, et vallavalitsuse teenijate personaal nendega kuidagi ei saaks hakkama, küll aga on nad sedavõrd lihtsad teostada, et nende täitmisega saab hakkama iga keskpa-rane kodanik.

Ülejäanud § 75, p. 6—9 toodud üles-

annete täitmisest külavanemate poolt nende omal algatusel ei tule tegelikus elus loota palju. Vaevalt võiks loota, et mõni külavanem, ametiraha kaelas, võiks ilmuda vallavanema juurde teatama vargusest või nakushaigusest. Sama kohustust samad isikud aga täidavad kodanikkudena palju meelsamini, kui külavanematena. Sellepärast ka jatkuks küllalt Vallaseaduse § 64-st valla kodanikkude kaasabi juurdetõmbamiseks vallavanemale ja tema abidele. Sama mõiste külavanemate kohuste juurde võtmisel võiksid kodanikud liig palju veeretada külavanematele, kuid külavanema, kui üksiku isiku kaasabi võiks aga jääda mõnel juhul vähe-seks. Sarnaselt võib tegeliku elu seisukohalt tekkida konflikt Vallaseaduse § 64 ja § 75, p. 6—9 vahel.

Kirjutise algul vihjasin sellele, et senine külakümnikkudele pandav kohustus kandis päris tavalist koormatise ilmet. Sellele ligilähedast koormatist tunneb ka Vallaseadus § 165 ja järgmistes. Siit pole enam palju maad sinna, kus ühendame külavanemate ülesanded teiste koormatistega, jätame Vallaseadusest välja senised §§ 67—75 ja nende asemele võtame seadusesse uue paragrahvi kas või umbes järgmisel kujul: „§ 165¹. Vallavolikogu võib kohustada kinnisvarade valdajaid kuulutama elanikele vallavanema üldisi korraldusi ning teateid, kätte toimetama valimismaterjale ja maksulehti, koguma statistilisi ja muid andmeid ja korraldama vallavanema või ta abi juhatusel teede korrashoiu töid“ (§ 75, p. 1—5 senine sisu). § 167 tuleks aga täiendada: „Eelmistes (165, 165¹ ja 166) paragrahvides...“ Väga hästi täiendab ka vastsetki paragrahvi § 168, mis annab Siseministrile õiguse koormatiste kohta juhtnööride andmiseks, samuti ka endiselt sobib samasse sarja § 170.

Käesoleva kirjutises on küsimusele lähitud tegeliku töö seisukohast. Mõnele võivad toodud mõtted näida liiga uudsetena, kuid seaduse mõtte ja teksti redigeerimisega siin avaldatud põhimõtte kohaselt võidak-sime seaduse mõtte selguses, hoiaksime ära paljud võimalikud segadused seaduse tõlgitsemisel külavanemate kohustuse vaieldavuse seisukohast ja kodanikkudele saaks seaduse-norm uuel kujul mõistetavamaks ja lähedase-maks. On kergem koormatist jaotada kui ametnikke koormatiste kandmiseks määrata. Pealegi on otsene koormatiste jaotamine õiglasem, kuna koormatiste kandmiseks ametnikkude määramisel ei saa enam pidada kinni põhimõttest: kes ühiskonnas selle maa-

i ma hüvedest rohkem kasutab, see peab ka rohkem kohuseid kandma (A. Loorits, „Maaomavalitsus“ nr. 8 — 1937. a., lk. 126), sest neist kohuste kandmisest saab praegu maksva korra juures lahti mõnedel tühistel põhjustel, millel pole tegelikult elu seisukohast mingit tähendust (näitena: suur talu, ema üle 60 a. vana, poeg alla 25 a. vana, teenijad pole valla kodanikud). Neil põhjustel peame vaatama külavanemate kohustusele

kui koormatisele ja tema kohta kohaldama koormatiste kohta antud seaduse norme. Vallaomavalitsuse elus ja töös peab maksma kindel põhimõte ja kord, ja nii kui mõni teekohuslane ei saa end kohustuse mittetäitmisel vabandada arenematusega või saamatusega — nii ei peaks otse seadus ise lubama külavanema kohustuse kandjail end vabandada mõne põhjusega, mis pole üldise korra ja heaolu seisukohast mainimisväärnegi.

Küsimusi ja vastuseid.

Küsimus nr. 16. Vallasekretäri abi asendamise kutseõigusliku kandidaadi puudumisel. Siseministri otsuses (RT 1938, 21, 188 p. 3) on öeldud, et kutselise vallasekretäri abi kandidaadi puudumisel võidakse ettenähtud sekretäri abi asemele ajutise maavalitsuse esimehe nõusolekul võtta teenistusse vanem kantseleiametnik. Vallavalitsuses teenivad endise korra järgi I sekretäri abi, II sekretäri abi ja kantseleiametnik. Ühelgi nendest vallasekretäri kutset ei ole. Siseministri otsusega on selle valla kantselei koosseisu määratud üks sekretäri abi ja kaks kantseleiametnikku. Palun teatada, kas endine kutseta vallasekretäri abi võib maavalitsuse esimehe nõusolekul jääda vallasekretäri abi kohale teenima, tähendab: kas maavalitsuse esimees saab niisugust nõusolekut anda, ning eitaval juhul, kas nendest kolmest teenijast on vanem kantseleiametnik ja kes ning mis alustel neid ametikõrgendusi antakse?

Vastus: Vallaseaduse (RT 1937, 32, 310) § 79 p. 3 nõuab vallasekretäri abilt, samuti kui vallasekretäri ltki, omavalitsuse sekretäri kutse omamist. Vallaseaduse § 83-ga on vallasekretäri abi ametisse kinnitamine pandud maavalitsuse esimehele. Vallaomavalitsuse kantselei alal tegutsevate muude nimetatavate teenijate ametisse palamine on aga sama seaduse § 84-ga pandud vallavanemale vallasekretäri ettepanekul. Siseministri otsuse — vallavalitsuste kantselei-koosseisu määramise aluste kohta — (RT 1938, 21, 188) p. 3-ndaga lubatakse vallasekretäri abi asemel, kutseõigusliku kandidaadi puudumisel sellele kohale, võtta teenistusse maavalitsuse esimehe nõusolekul vanem kantseleiametnik. Eeltoodust tuleb järeldada, et vallasekretäri abi asemel,

kutseõigusliku kandidaadi puudumisel, võib vallasekretäri senistest kutseta abidest jääda vanem-kantseleiametnikuks see, kes vallasekretäri poolt selleks ette pannakse ja maavalitsuse esimehe nõusolekul vallavanema otsusega palgatakse. Eelistada tuleks muidugi seda, kes on vallaomavalitsuse asjaajamise ja arvepidamise tööga rohkem vilunud, ning hoolikam ja püüdlikum.

Küsimus nr. 17. Vallasekretäri kutseõiguseta abi nimetusest ja palgamäärast. Kui kutselise vallasekretäri abi kandidaadi puudumisel võetakse ettenähtud sekretäri abi asemele ajutise maavalitsuse esimehe nõusolekul teenistusse vanem kantseleiametnik, kas see kannab siis vallasekretäri abi nime või vanema kantseleiametniku nime ja misuguse normi järgi tema saab palka, kas vallasekretäri abi või vanema kantseleiametniku palganormi alusel?

Vastus: Vallasekretäri abiks võivad saada ja seda nimetust võivad kanda ainult need isikud, kes omavad omavalitsuse sekretäri või sellele vastava vallasekretäri kutse ning vastavad Vallaseaduse (RT 1937, 32, 310) § 79 muudele nõuetele. Vallasekretäri kutseõigusliku abi puudumisel, seal kus see Siseministri otsusega vallavalitsuse kantselei-koosseisu määramise aluste kohta (RT 1938, 21, 188) ette nähtud, võib maavalitsuse esimehe nõusolekul võtta teenistusse vanem kantseleiametnik palga alammääraga, mis sellele ametikohale kinnitatud Siseministri otsusega vallavanemate ja nende abide, vallasekretäride ja nende abide ning vallaomavalitsuse kantseleiteenijate palgamäärade kohta (RT 1938, 21, 187). Rohkem maksmine ei ole keelatud, kuid kellegil ei ole õigust teise ametikoha palgale.